

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף י"ט

במשנה התבאר שכהן גדול חולץ ליבימתו וחולצים לאשתו, ושואלת הגמרא שמשמע מהמשנה שהכהן גדול חולץ ליבמתו תמיד ולעולם לא מיבם אותה כי הוא אסור באלמנה, ואמנם באלמנה מהנישואין מובן שהיה אסורה עליו בעשה ולא תעשה "והוא אשה בבתוליה יקח" ו"אלמנה וגו' את אלה לא יקח". ולכן אסור לו לייבם אותה.

אבל אם היא אלמנה רק מהאירוסין מדוע אינו יכול לייבם אותה, הרי היא אסורה עליו רק משום האיסור "את אלה לא יקח" שהוא לאו, אך לא מהעשה של "והוא אשה בבתוליה יקח", כי היא עדיין בתולה, והרי עשה דוחה לא תעשה, וממילא היא מותרת לו ליבום.

ועונה הגמרא שכל מה שהיא מותרת ליבום זה רק בביאה הראשונה שבא מצוות היבום, וגזרו חכמים של תתייבם כיון ששאר הביאות שאין בהם מצוות יבום אסורות עליו.

וכפי ששינוי בברייתא שאלו שיבמותיהם אסורות עליהם באיסור לאו יחלצו להם, ואם קדמו ובעלו ביאה ראשונה קנו ואסור לקיימן בביאה שניה.

במשנה התבאר שאם מת לכהן גדול אחד מהקרובים, לדעת רבי מאיר לא יוצא אחריו, אבל כשנושאי המיתה גלויים הוא מתכסה מהם וכשנכסים הוא מתגלה. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמהפסוק "ומן המקדש לא יצא" לומדים שלא יצא עמהם אבל יוצא הוא אחריהם, כיצד, כשהם נכסים הוא נגלה, וכשהם נגלים הוא נכסה.

עוד התבאר במשנה שלדעת רבי מאיר יוצא באופן הזה עד פתח שערי העיר, אך לדעת רבי יהודה אינו יוצא מבית המקדש, שנאמר "ומן המקדש לא יצא". ושואלת הגמרא מה יאמר רבי מאיר על הפסוק שהביא רבי יהודה שנאמר בפירוש "ומן המקדש לא יצא". ועונה הגמרא שלדעת רבי מאיר הכוונה שלא יצא מקדושתו, שהרי וודאי שלביתו מותר לו לצאת, ואם כך אין הכוונה ליציאה כפשוטו אלא יציאה מקדושתו, ולכן מותר לו לצאת באופן שכשהם נגלים הוא מכוסה, כי אז יש לו היכר ולא יבוא לידי טומאה ויציאה מקדושתו.

אך לדעת רבי יהודה חוששים שאגב מרירות אבלו הוא בכל זאת יגע במיטה ויטמא, ולכן לא יוצא כלל מן המקדש.

במשנה התבאר שכשכהן גדול מנחם, העם מימינו והממונה משמאלו. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שכשהוא עובר בשורה לנחם את אחרים, הסגן ומשוח שעבר (וכלומר כהן שהחליף אותו כשהיה בו פסול), בימינו. וראש בית אב ואבלים וכל העם משמאלו. וכשהוא עומד בשורה ומתנחם מאחרים הסגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו, אבל משוח שעבר לא בא לפניו, כדי שלא תחלוש דעתו שיהיה סבור שהוא שמח באבלותו.

ואמר ר' פפא שמברייתא זו לומדים ג' דברים, א' שסגן הוא הממונה, שהרי במשנה התבאר שהממונה בשמאלו וכאן התבאר שהממונה בשמאלו, וב' שכשמנחמים את האבלים, האבלים עומדים וכל העם עוברים לפניהם, וג' שאבלים עומדים לשמאל המנחמים.

ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שבראשונה היו האבלים עומדים וכל העם עוברים, והיו ב' משפחות בירושלים מתגרות זו בזו, זאת אומרת אני עוברת תחלה וזאת אומרת אני עוברת תחלה, ולכן תיקנו שיהא העם עומדים ואבלים עוברים.

ואמר רמי בר אבא שרבי יוסי החזיר את הדבר ליושנו בציפורי, שיהיו אבלים עומדים וכל העם עוברים.

ועוד אמר רמי בר אבא שרבי יוסי תיקן בציפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה משום מעשה שהיה, שחטפו את בנה מאחריה, וכאשר שאלה היכן הוא הראו לה על בית וכשנכנסה לבית עינו אותה.

ואמר רמי בר אבא תקנה נוספת שתיקן ר' יוסי בציפורי, שיהיו נשים מספרות בבית הכסא כדי שלא ילך שם אדם וייתחד עמם.

אמר רב מנשיא בר עות שהוא שרבי יאשיה רבה אמר לו בבית העלמין של הוצל שאין שורה פחותה מעשרה בני אדם, ואין אבלים מן המנים של העשרה, וזה בין אם האבלים עומדים וכל העם עוברים, ובין אם האבלים עוברים וכל העם עומדים.

במשנה התבאר שכשהכהן גדול מתנחם כל העם אומרים לו אנו כפרתך, והוא אומר לה תתברכו מהשמים. ושואלת הגמרא מה הוא אומר לאחרים כאשר הוא מנחם אותם. ואומרת הגמרא שברייטא התבאר שהכהן גדול אומר תתנחמו, וודאי שהכוונה כאשר הוא מנחם, כי לא יתכן שמדובר שהוא עונה כך כשמנחמים אותו כי יש בזה סימן שהם יצטרכו לניחומים, ולא יתכן שהוא אומר להם כך.

במשנה התבאר שמלך לא דן ולא דנים אותו, ואמר רב יוסף שזה דווקא במלכי ישראל, אבל מלכי בית דוד דנים, ואף דנים אותם, שהרי נאמר בירמיה "בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט", ומכיוון שהם דנים וודאי שנים אותם שהרי נאמר בצפניה "התקוששו וקושו" וביאר ריש לקיש שהכוונה שקשט עצמך אחר כך קשט אחרים, ולכן מי שלא דנים אותו אינו יכול לדון.

ואמנם מבארת הגמרא שאף מלכי ישראל מעיקר הדין יכולים לדון אלא שאינם דנים משום מעשה שהיה, שהיה עבד של ינאי המלך שהרג את הנפש ואמר שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו ונדוננו, ושלחו למלך שעבדך הרג את הנפש, ושלח להם את העבד כדי שידונו אותו, ושלחו שוב לינאי המלך, שכיון שהוא עבדך תבוא גם אתה לבית הדין שנאמר בפסוק "והועד בבעליו" שאמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו, ואף כאן שאתה בעלים על העבד תעמוד על עבדך בדין.

ובא ינאי המלך לדין ואמר שמעון בן שטח לינאי, ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך, ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנאמר "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'", ואמר לו ינאי שאעשה כמו שיאמרו חבירך שאר הדיינים, והביט שמעון בן שטח לימינו ולשמאלו לראות אם יאמרו כמוהו אלא שכבשו הדיינים את עיניהם בקרקע מפחד המלך.

עמוד ב'

ואמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם, ומיד בא גבריאל וחיבטן בקרקע ומתו, ובאותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנים אותו לא מעיד ולא מעידים עליו.

במשנה אמר רבי יהודה שאף שמלך אינו חולץ ליבמתו אם רצה לחלוץ זכור לטוב. ושואלת הגמרא שהרי אמר רב אשי שאפילו לדעת הסובר שנשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר "שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך", ואם כך מדוע המלך שרצה לחלוץ זכור לטוב, ועונה הגמרא שכיון שמחל על כבודו בקיום מצווה כבודו מחול.

במשנה התבאר שלדעת חכמים אין נושאים אלמנת מלך כלל, אך לדעת רבי יהודה מלך כן יכול לישא אלמנת מלך אחר, והוכיח מהפסוק שדוד נשא אלמנת שאול שנאמר "ואתנה לך וגו' את נשי אדוניך בחיקך". ומביאה הגמרא ברייתא שהשיבו חכמים לר' יהודה שכוונת הפסוק לנשים הראויות לו מבית המלך, ולא לנשותיו של שאול. אלא לבנותיו של שאול, מירב ומיכל.

ומביאה הגמרא ששאלו תלמידיו של ר' יוסי את רבי יוסי כיצד נשא דוד את מירב ומיכל שהם שתי אחיות בחייהם, והרי אסור לאדם לישא ב' אחיות.

והשיב להם רבי יוסי שדוד נשא את מיכל אחר מיתת מירב.

אמנם ר' יהושע בן קרחה חולק וסובר שמירב לא הייתה נשואה למיכל, אלא היו אלו קידושי טעות, שנאמר בשמואל שאמר דוד כשמלך על יהודה למפיבושת מלך ישראל "תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתיים".

ושאלת הגמרא מהיכן לומדים מהפסוק שקידושי מירב היו בטעות. וביאר רב פפא שמשמע מהפסוק שרק מיכל אשתי אבל מירב אינה אשתי.

ושאלת הגמרא מדוע קידושי מירב היו בטעות, ומבארת הגמרא שבתחילה אמר שאול שמי שיכה את גולית "והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וגו' ואת ביתו יתן לו", וכאשר הרג דוד את גולית, אמר לו שאול, שלא הבאת לי כסף קידושין, ולכן אינה מקודשת, ואם תאמר שאני חייב לך עושר גדול על מה שהיכית את גולית, הרי זה בגדר מלווה, והמקדש במלווה אינה מקודשת.

ולכן הביא שאול את מירב לעדריאל שנאמר בפסוק בשמואל "ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד וגו'".

והוסיף ואמר שאול לדוד שאם תרצה שאתן לך את מיכל לך תביא לי מאה ערלות פלשתיים, והלך דוד והרג את הפלשתיים והביא את ערלתם לשאול, ואמר לו שאול שאף שהבאת לי ערלות בשווי פרוטה, עדיין אני חייב לך עושר גדול, והמקדש במלווה ופרוטה דעתו על המלווה ולכן אף מיכל אינה מקודשת. אך לדעת דוד המקדש במלווה ופרוטה דעתו על הפרוטה ולכן היא מקודשת.

אפשרות נוספת אומרת הגמרא שאף לדעת שאול המקדש במלווה ופרוטה דעתו על הפרוטה, אלא שהוא סבר שהערלות לא שוות אפילו פרוטה, ולכן מיכל אינה מקודשת, אך לדעת דוד הם ראויות לכלבים וחתולים ולכן יש בהם שווה פרוטה.

ושאלת הגמרא לדעת ר' יוסי שאף מירב הייתה מקודשת למיכל מה ילמד מהפסוק שאמר דוד למפיבושת "תנה את אשתי את מיכל" הרי אינו לומד מכאן שמיכל אישתי ולא מירב אישתי, כי לדעתו אף מירב הייתה אשתו של דוד. (והיה יכול דוד לומר תנה את מיכל או את אשתי ותו לו. שהרי מירב כבר מתה).

ועונה הגמרא שרבי יוסי לומד מזה שכפי שמיכל אישתי אך מירב הייתה אישתי, וכפי ששנינו בבבביתא שרבי יוסי היה דורש מקראות מעורבים, שנאמר בשמואל "ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את אדמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וגו'". והקשה רבי יוסי שהרי לא מיכל ניתנה לעדריאל אלא מירב, ומיכל ניתנה לפלטי בן ליש שהרי נאמר בפסוק "ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו'".

אלא לומד מכאן רבי יוסי שמקשים את קדושי מירב לעדריאל, לקידושי מיכל לפלטי, וכפי שקידושי מיכל לפלטי היו בעבירה שהרי הייתה מיכל מקודשת לדוד. אף קידושי מירב לעדריאל היו בעבירה כי היא הייתה מקודשת לדוד.

אך ר' יהושע בן קרחה סובר מירב לא הייתה מקודשת לדוד, ולא היו קידושיה לעדריאל בעבירה, מבאר מדוע נאמר בפסוק "חמשת בני מיכל בת שאול" כיון והרי לא מיכל ילדתם אלא מירב ילדתם, אלא שמיכל גידלה אותם, ולכן נקראו על שמה, וללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

ורבי חנינא למד את מה שהמגדל ילד בתוך ביתו נקרא על שמו, ממה שנאמר ברות "ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי" והרי לא נעמי ילדה אלא רות ילדה, אלא כיון שנעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה.

ורבי יוחנן למד זאת מהפסוק בדברי הימים "ואשתו היהודית ילדה את ירד אביגדור וגו' אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד", ומבארת הגמרא שמרד זה כלב ונקרא שמו מרד כי מרד בעצת מרגלים. והוא לקח את בתיה בת פרעה לאשה, ושואל רבי יוחנן שהרי לא בתיה ילדה את משה, (הנקרא ירד ואביגדור) אלא יוכבד, אלא מפני שבתיה גידלה אותו לפיכך נקרא על שמה.

ורבי אלעזר למד זאת מהפסוק בתהילים "גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה", שהרי לא יוסף ילד את השבטים אלא יעקב, אך כיון שיוסף כילכל אותם לפיכך נקראו על שמו.

ואמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר "ואלה תולדות אהרן ומשה", ונאמר אחר כך רק את בני אהרון שהרי נאמר "ואלה שמות בני אהרן", אלא מה שהם נקראו גם תולדות משה זה לומר לך שאף שאהרן ילד, כיון שמשה לימד לפיכך נקראו על שמו.

ושואלת הגמרא על הפסוק בישעיה שאומר "לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם", וכי היכן מצינו ביעקב שפדה את אברהם, וביאר רב יהודה שיעקב פדה את אברהם מצער גידול בנים, שעל יעקב נאמר "והרביתי את זרעך" ובפועל על יעקב הוטל גידול השבטים. וזה מה שנאמר בהמשך ישעיה "לא עתה יבוש יעקב וגו'", שלא עתה יבוש יעקב מאביו, ולא עתה פניו יחווירו מאבי אביו.

ושואלת הגמרא אודות פלטי בן ליש שנתן לו שאול את מיכל ביתו, אחרי שקידשה לדוד, מדוע בפסוק אחד הוא נקרא פלטי ובפסוק אחר נקרא פלטיאל, וביאר ר' יוחנן ששמו באמת היה פלטי אלא שנקרא שמו פלטיאל, כי פלטי קל מן העבירה. וספרת הגמרא מה עשה, שנעץ חרב בינו לבינה ואמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה.

ושואלת הגמרא שהרי נאמר על פלטי שלאחר ששלחו את מיכל לדוד, "וילך אתה אישה", ומשמע שכן בא עליה, ועונה גמרא שמחמת שהיה מגדלה ומחבבה נעשה לה כאישה. **ושואלת** הגמרא אם כך מדוע נאמר על פלטי שהיה הולך "הלך ובכה" ועונה הגמרא שבכה על המצוה שהלכה ממנו.

ומבארת הגמרא את הפסוק שנאמר שהלכו "עד בחורים", שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה.

ואמר רבי יוחנן שתוקפו של יוסף וכוחו הגדול הם ענוותנותו של בועז שעשה זאת לפי תומו, ותוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש.

ומבארת הגמרא שתוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז שהרי נאמר ברות על בועז "ויהי בחצי הלילה ויחד האיש וילפת" וביאר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות והתקשה, ואף על פי כן התגבר על יצרו. ותוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש שהרי היתה עמו כמה שנים ולא בא עליה.

